

FIGURI ARDELENE PE MELEAGURI BUZOIENE

Alexandru Gaiță

Relativ la prezența profesorilor ardeleni în Principate, mai ales în secolul al XIX-lea, s-au scris puține pagini ele reliefând, în principal, rolul cu totul deosebit jucat de aceștia în propășirea noastră. Vor sosi în Principate unii ca personalități formate, dar și viitoare vâruri ale intelectualității românești. Acești dascăli sesizau, și nu numai ei, că viitorul neamului depindea, în primul rând, de pregătirea tineretului, de ridicarea învățământului la nivele care să facă acțiunea menționată.

Pe lângă un Ghoerghe Lazăr, Al. Papiu Ilarian, Aaron Florian, A. Treboniu Laurian, Ion Maiorescu vor trece munții un Nifon Bălășescu, un Zaharia Boerescu, un Ștefan Pop, Vasile S. Moga, G. Coman, George Moian, viitorul mare episcop al eparhiei de la Curbură - Dionisie Romano, marele profesor Gavril Munteanu, al șaselea Tempea - Radu, Vasile Teodorovici nepotul lui Ioan - autorul faimosului Dicționar de la Buda - Ioan A. Trifu, Petre Suciu Mureșanu, Ion Filimon, Iacob Docea, Ion Hențescu, Dimitrie Piso și mulți alții. Și din Banat vor sosi un Ghenadie Popescu, un Ioan Sârbu, iar la Buzău Luca Pavel Călăceanu.

Meleagurile buzoiene i-au primit pe dascălii transilvăneni cu prețuire și dragoste. Cei de aici erau conștienți că prin prezența acestor dascăli și a aportului lor în lumea școlii, ei și mai ales urmașii lor - se vor ridica din nou la strălucirea din secolul al XVI-lea sau la aceea de la sfârșitul secolului al XVII-lea când de la Buzău plecau tipăriturile episcopului cărturar de excepție care a fost Mitrofan, tipărituri special destinate românilor ardeleni aflați atunci într-o situație extrem de dificilă.

Între elevii acestor dascăli veniți de peste munți se vor fi aflat și mulți urmași ai românilor ardeleni stabiliți, în mare număr, în satele de la Curbură mai ales după 1760.

IACOB DOCEA originar din Hopârța, comitatul Albei Inferioare, a-a născut la 8 noiembrie 1845 în familia Țăranilor Dumitru și Suzana-Ana Docea. Unchiul dinspre mamă îi va fi primul dascăl la școala din est după care, timp de trei ani, va urma cursurile școlii ungurești de la Aiud. Canonicele Moldovanul de la Mitropolia blăjană, un alt unchi dinspre mamă, îl va înscrie, în 1859, la liceul din Blaj unde va fi elev timp de opt ani.

Testimoniul de maturitate nr. 15/08.07.1867, va încununa eforturile bursierului Mitropoliei, dar în același an el va trece munții venind în Bănie după un conflict cu unii dintre tinerii maghiari.

La Craiova timp de doi ani va fi pedagog la pensionul de băieți al profesorului Faur și el tot ardelean sosit, mai demult, pe meleagurile Olteniei. Avându-l printre elevi pe fiul lui Atanasie Chițu, fost ministru al școlilor, va fi sfătuit de acesta să treacă în învățământul de stat fapt care se va petrece la 8 octombrie 1869 când, în urma examenului, este numit institutor, în baza ordinului nr. 12.786, la școala din Cerneți. În urma mutării reședinței județului Mehedinți de la Cerneți la Tr. Scverin în 1869 și școala va fi transferată, la 1870, primind și o nouă denumire - Școala de băieți nr. 2.

În luna septembrie 1872 Iacob Docea va fi transferat la școala de băieți din Mizil, cunoscută mai mult sub numele de școala "Crăciunescu", unde va ocupa postul de director și unde va preda și limba germană conform obligației impuse de cîtorul școlii. Legându-se de

meleagurile Olteniei în 1880 solicită transferul, dar acesta îi va fi aprobat pentru școala de băieți nr.2 din Câmpulung Muscel. Aici va rămâne până în 1882 când se va transfera din nou, de data aceasta până la pensionarea din 1901, la Școala de băieți din Sărbăria Buzăului.¹

A fost căsătorit cu Ecaterina Butoescu fiica unui proprietar din Lipia Buzăului având și un fiu, M. Docea, care își va continua nobila meserie în cadrul Școlii Normale din Buzău. A decedat, în vârstă de 66 de ani, în octombrie 1909 fiind înmormântat în cimitirul "Sf.Gheorghe" de la Buzău.²

ION FILIMON este un alt transilvănean care s-a făcut remarcat în învățământul buzoian de la mijlocul secolului trecut. În anii 1847-1848 el apare ca profesor la Școala Națională de la Buzău unde se va implica în evenimentele anului 1848. Intens preocupat va fi de bunul mers al școlii. În anii 1847-1848 fiind profesor la clasa a II-a , solicita maghistraturii locale sume de bani absolut necesare procesului de instruire.³

După evenimentele revoluționare de la 1848 școala buzoiană nu a mai funcționat și datorită arestării primului profesor V.Grădeanu. La 15 octombrie I.Filimon se adresa Eforiei cerând aprobarea pentru redeschiderea ei. Probabil acest demers l-a adus în atenția autorităților care îl vor include pe lista ardelenilor deveniți indezirabili și cu toate eforturile depuse de părinții elevilor el va fi nevoit să se supună hotărârilor luate la București.⁶

În decembrie 1848 autoritățile ce au urmat revoluției, Căimăcămia, cerea Departamentului Credinței îndepărtarea din învățământ și expulzarea profesorului I.Filimon, de fapt Departamentul emisese o circulară în care arăta că "Luând în considerare îndeletnicirii ce le-au avut profesorii de prin școlile principatului s-a văzut că profesorii ce pe alăturata listă să însemnează aflându-se transilvăneni în loc să să mărginească a preda școlarilor moralul și învățăturile trebuincioase, s-au abătut din datoria cu luare de parte la cazul revoluției întrebuițând propaganda prin urmare Departamentul pentru asemenea fapte ce eu adus tulburări în deobște, chibzuiește a se înlătura din posturile ce au ocupat acești profesori și aduc în loc români pământeni după vechiul obicei ce se vor cunoaște în destoinicie după învățăturile ce se cer care să nu poată fi abătuți din creștinească datorie a omului".⁷

PETRE SUCIU MUREȘANU, născut în 1815, va fi adus la Buzău de renumitul episcop Chesarie în 1845. Aici P.S.Mureșanu devine un renumit profesor de Retorică la seminar și deși evenimentele din anul 1848 din Țara Românească nu l-au avut printre protagoniști la aproximativ două săptămâni după întoarcerea din Transilvania, unde participase. la Adunarea de la Blaj din 5/15 mai, în 19 septembrie 1848 este arestat încarcerat la Văcărești lângă alți 300 de protagoniști.

Ieromonohii Iacov, Ieraclie, Arsenie și un alt Iacov de la episcopie vor înainta, la 5 octombrie 1848, o petiție către comandantul Corpului 5 de armată rus, generalul Lüders, în care arătau că profesorul de teologie Petre Suci "La luna lui aprilie trecut, ducându să-și vază părinții săi (în Transilvania), au venit tocmai la două septenvrie trecut când intră armia preaputernicei împărății a Rosii la Buzău, între ceilalți fu și el arestat, unde și până acum se află, și fiindcă numitul, precum este. cunoscut și precum se arată și prin osebitul înscris din partea boierilor acestui județ n-a putut lua nici o parte la tulburările trecute, .. ne rugăm plecați excelenței voastre ca să binevoiți a pune la cale ce bine ve-ți socoti a să slobozi a se întoarce îndărăt în împărăția Austriei, al cărei supus este el."⁸

M.Cornescu pune, pe cerere ieromonahilor de la Episcopie, următoarea rezoluție. "Aceasta se va lua în băgere de seamă când se va face înfățișarea celui Petru și cu chipul ce se va înfățișa străinii".⁹

În închisoarea Văcărești P.S. Mureșanu va rămâne până în ianuarie 1849 deși, încă din 22 decembrie, generalul Lüders ceruse Comisiei de cercetare să treacă la anchetarea

supușilor străini și la expulzarea acestora.¹⁰

După verificarea listei cu propagandiștii revoluției și a altor documente dar și după interogatoriu, amintita comisie arăta că "Numitul nu se dovedește a fi luat vreo împărtășire prin fapte, prin vorbe sau prin scriere în faptele revoluționare", astfel că în 17 ianuarie se. hotărâ "eliberarea supusului austriac Petre Suci, urmând ca Agenția să dea cheazășie pentru ei.¹¹

Printr-un ordin al aceluiași general Lüdgers, Petre Suci Mureșanu este expulzat, dar în anul următor, 1850; el se va întoarce de data aceasta în Moldova ca preparator al copiilor lui N.Ghica Budești cu care de altfel va pleca în Germania. După doctorat va reveni în Moldova, la 1 iunie 1856, ca profesor de drept roman la Facultatea de Drept din Iași, devenind mai târziu, decan și apoi rector al Universității.¹² Se va stinge din viață la Menton în Franța în 21 decembrie 1891 de unde va fi adus peste o lună și înmormântat la Iași în cimitirul "Eternitatea".¹³ Nu trebuie uitat faptul că a fost și membru al "Junimii".

ION HENȚESCU a văzut lumina zilei în 2 mai 1858 la Ocna Sibiului după unele surse sub numele de Hențesu. Studiile gimnaziale le va face la Sibiu după care a urmat între 1855-1862, școala superioară de agricultură din Liebwerd și școala de viticultură budapestană.

În 2 septembrie 1864 va fi numit profesor de științe naturale, prin decret domnesc, în Principate.. Va fi un profesor deosebit de apreciat la Seminarul buzoiian până în anul 1895¹⁴ Va înceta din viață în 1902.

DIMITRIE PISO este un alt transilvănean prezent pe meleagurile buzoiene. Ca institutor pe la 1870 apare la Nifon, schitul zidit în 1810 de un arhidiacon cu același nume. Mai înainte ocupase posturi la școlile elementare din Brăila, Călărași și Tr.Măgurele. Aici, la Nifon, generații întregi de copii de țărani sau de preoți și vor fi elevi, spre sfârșitul vieții va ajunge chiar egumenul acestui schit ce și azi se mai menține în coasta dealurilor de lângă apa Buzăului dar cu o altă destinație.

IOAN A. TRIFU s-a născut în comuna Făget de pe Târnava Mică la 24 iunie/6 iulie 1878 într-o familie de teologi blăjeni tatăl, preotul greco-catolic Trifu, fiind căsătorit cu una dintre fiicele lui V. Bianu frate cu marele cărturar Ioan Bianu. Tânărul Ioan A.Trifu va urma școala primară și liceul românesc de la Blaj aici obținând diploma de maturitate nr. 391/1897. Va deveni licențiat al Facultății de Filologie din București după care, în 1904, va ajunge profesor suplinitor la școala Normală din Buzău.

Între 1905-1909 va fi profesor la Alexandria la gimnaziul "Alexandru Ghica", iar între anii 1911-1912 este suplinitor la "Sf.Sava" pe catedra profesorului Gr.Paraschivescu când respectivul a fost subdirector al Învățământului profesional și particular.

Începând cu data de 1 septembrie 1912 revine la Buzău la liceul "Hașdeu" unde va fi definitivat, la 1 aprilie 1915 și căruia îi va dedica întreaga viață, va fi un subdirector de prestigiu al renumitului liceu între 1913-1955 și eforturile constante și deosebit de insistente pentru cauza învățământului i-au fost răsplătite cu "Medalia Jubiliară Carol I" (1906), "Răspłata muncii pentru învățământ" și ordinul "Coroana României" în grad de cavaler în 1922. Iată cum îl descrie un coleg "Distins pedagog dublat cu o adâncă virtute cu o blândețe înțelegătoare pe care o revărsa generos asupra tuturor elevilor, care i-au ascultat vorba și i-au urmat faptele. Ca fiu spiritual al Blajului ducea cu el, în munca-i didactică din clasă, pe lângă temeinicia cunoștințelor blajinitate atitudinii". La 20 februarie 1944 inima acestui regretat profesor a încetat să bată. Va fi înmormântat în capitală.

Schițele de portrete prezentate au adus în memoria celor de azi și poate a celor de mâine pe cei care prin eforturi deosebite au ridicat generațiile secolului trecut la un nivel de înțelegere superior arătându-le calea și mai ales menirea ce o aveau.

La Buzău prezența și mai ales activitatea lor se poate spune că a fost ca o revanșă

pentru gesturile culturale majore buzoiene, de la sfârșitul secolului al XVII-lea, care au menținut și întărit conștiința de neam a românilor transilvăneni.

Bibliografie

1. Arh.Nat. București, fond Ministerul Instrucțiunii,dosar 72/1901 f.7
2. Arh.Nat.Buzău,Colecția de documente,CXXV/11, f.155.
3. Arh.Nat.București,fond Ministerul Instrucțiunii,dosar 1244/ 1847,f11-5.
4. Ibidem, f,168; 201.
5. Arh.Nat.Buzău,fond Primăria la oraș Buzău,dosar 62/1847, f.6. .:
6. Arh.Nat.București,fond Ministerul Instrucțiunii,dosar 1294/1847, f.347.
7. V.A.Ureche, *Istoria școalelor de la 1800-1860*,vol.III,p.348.
8. * * * *Documente privind anul revoluționar 1848 in Tara Românească*, București,1962,p.27
9. Ibidem.
10. Ibidem,p.69.
11. Ibidem,p.87.
12. M.Păcurariu, *Profesorii transilvăneni la școlile teologice din Țara Românească și Moldova*, nr.1-2, p.29.
13. G. Cocora,seminarul teologic din Buzău,Buzău,1988,p. 217.
14. Al.T.Dumitrescu G.M.Ionescu, *Istoria seminariilor preotești*, București,1906,,p.55.
15. Arh.Nat.Buzău,Colecția de documente, CXXV/11 ,f.267.

Transylvanian Personalities In Buzău Regions (Summary)

There have not been written very much about the 19-th century Transylvanian teachers. 'The arrival of several. Transylvanian personalities in the Principalities was a landmark in the evolution of the Romanian educational process. These school-masters were welcomed in Buzău with love and appreciation. Their contribution to the development of school-teaching was considered a vigorous attempt to reach the brilliant glori known by the 16-th and 17-th centuries schools when the printings of the Metropolitan Bishop Mihtrofan appeared in Buzău and started circulating.